

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

“REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS” DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DEL

DR. D. JAUME SERRA Y HUNTER

EL DÍA 27 DE DISEMBRE DE 1925

BARCELONA

TIP. ATLAS, CONSELL DE CENT, 140

1925

DISCURSOS

LLEGITS EN LA

"REAL ACADEMIA DE BUENAS LETRAS" DE BARCELONA

EN LA SOLEMNE RECEPCIÓ PÚBLICA DEL

DR. D. JAUME SERRA Y HUNTER

EL DÍA 27 DE DISEMBRE DE 1925

BARCELONA

TIP. ATLAS, CONSELL DE CENT, 140

1925

**LES TENDENCIES FILOSÒFIQUES A CATALUNYA
DURANT EL SEGLE XIX**

SENYORS ACADÈMICHS:

A vostra benevolença dech l'ocupar la vacant ocorreguda per la mort d'En Teodor Baró y Sureda, que tingué lloch en la vila de Malgrat el 22 de Setembre de 1916. Segons la lloable tradició establerta en aquestes solemnitats, començaré mon treball fent memoria de sos mèrits. Nasqué en Baró a mitjans de Janer de 1842, en la ciutat de Figueres. Sos pares li proporcionaren una acurada educació, confiantlo a un mestre de llur amistat, y fentli cursà després lo batxillerat en l'Institut allí establert pera la segona ensenyança. Estudià la carrera de Dret y 's llicencià en Filosofia y Lletres en l'Universitat Literaria de Barcelona. No exercí la carrera d'advocat; però son conexement de les lleys li fou útil pera brillar en la vida pública. Son millor elogi està fet ab dues paraules, dihent que fou un polítich de conducta intaxable y que dugué sempre l'imatge de sa terra nadiua dins son cor. Sa competència jurídica també li prestà gran servey en la Direcció General de Beneficencia y Sanitat: organisà lo cos de Sanitat Marítima, un colegi pera òrfens y un assil d'invalits del treball en *La Unión*, essent lo primer qu'existí a Espanya.

Com a literat compta ab obra tan bella com lo *Poema del Cor*, hont en diferents metres canta l'amor a la comarca hont nasqué, ses festes y bells indrets, tot quant a l'Ampordà comunica vida y fesomia especial. Es autor també de varies obres dramàtiques, algunes de caràcter festiu, en les que 's ponderen passades gloriès.

El seu fort fou el periodisme, defensant sempre 'ls ideals d'ordre y mostrantse arreu aymador de tota obra de cultura. Molt jove començaren ses campanyes periodisti-

ques, arribant a ésser director de la *Crònica de Catalunya*. Més tart escrigué en el *Diario de Barcelona* les revistes de Madrid, auxiliant a n'en Mañé y Flaquer en la direcció del propi diari. Després de la mort del inoblidable Mañé s'en-carregà En Teodor Baró del article de fons que's solia posar los diumenges en dit periòdich.

El Periodismo fou el tema de son discurs d'entrada en aquesta docta Corporació (any 1902). En ell pondera la dificultat de la missió del periodista. Creu que'l periodista de cor ha d'escriure ab independència y honradesa; «car té transcendència lo qu'escriu, treballa, com *jodit lapidem* la gota d'aygua, perque a la màgica influencia que en l'ànim exerceix la lletra impresa, ve a unir-se la costum, que s'adquireix sense donarsen compte, d'assimilarse'l criteri que sobre tota mena de qüestions emet el periòdich, ab el qual el suscriptor s'estalvia el treball de formar-lo; y ad-huch a aquell qui pensa per compte propi li es molt difícil lliurarse de la influencia de la lectura quotidiana del seu diari». D'ell depèn el modo d'ésser moral y a voltes material del individu y de la nació. Avuy la premsa, deya en Baró, es un poder que's deu aprofitar per al bé del progrés; emprò del progrés que ve de Déu, que al home serveix y que l'home a Déu retorna. Fa'l compendi de sa tesis, manifestant que: *sens tindre temensa a la premsa, devèm condemnar sos esgarriaments; però que nostra censura no's fundi en fets accidentals, sino que's fonamenti en principis eterns.*

Los estudis històrichs foren també conreuats per en Baró. Dexant apart el seu treball pedagògich, d'aquest caràcter, titolat *Compendio de la Historia de España*, de que per al menys hi han quatre edicions, cal senyalarne algunes altres degudes a sa experta ploma, entre elles una de relativa a la guerra de successió (any 1900), que fou contradita ab tota energia per l'acadèmich de l'Historia Mossèn Gayetà Soler. Alguns anys després (1914) entrava Mossèn Soler a la Royal de Bones Lletres de Barcelona. Contestà a son discurs, titolat *Investigación del dato psicológico en los estudios de historia*, En Teodor Baró y Sureda, ab galana frase y atinades observacions que meresqueren los millors elogis de sos companys de Corporació.

Complert el deure de bona companyonia previst en los Estatuts per a tot recipiendari, pasare a ocupar-me del tema elegit per a aquest acte:

Les tendencies filosòfiques a Catalunya durant el segle XIX

El nomenament de membre d'aquesta Royal Academia de Bones Lletres me sorprengué en plè treball sobre 'l moviment filosòfich a Catalunya, durant el segle passat, en relació ab la cultura general del país y de l'època. Aquesta coincidencia me semblà imposarme 'l deure de portar al meu discurs d'entrada, si no tots els resultats de les meves recerques, al menys la síntesi del meu pensament.

La formació d'una bibliografia complerta es el primer pas pera la reconstitució de la marxa ideològica de qual-sevol branca de la ciencia. Ja fa anys que treballo en preparar aquestos materials bibliogràfichs de l'estudi de nostra cultura filosòfica vuytcentista, y durant els últims mesos he continuat la ordenació sense poder portarla a terme, ja qu' es una tasca que demana activitat constant, derivada a voltes envers indrets inútils per la falta de repertoris y d'obres d'orientació y especialisació. Aplantant, donchs, pera més endavant la realisació d'aquesta idea d'una Historia de la Filosofia vuytcentista, he considerat útil de moment estudiar la formació de nostra actual conciencia filosòfica, senyalant les principals corrents durant el segle passat. Y es el cas que vinch a parlarvos de coses doblement nostres: primer, perque son coses de nostra terra; després, perque la major part dels conreuadors de la filosofia durant el segle XIX en nostre país han passat per aquesta gloriosa Academia.

Dexant aquelles altes montanyes del pensament, ahont tenen per costum d'ascendir els professionals de la Filosofia, problem ara de devallar a les planures, hont conviuen sabis y artistes, filòsofs y literats; es a dir, a la realitat viva de la cultura nacional complexa.

Sembla, a primera vista, que la Filosofia es un esforç pera transgredir les fites de la personalitat y de les colecti-

vitats humanes; per çò l'esperit y l'investigació filosòfiques s'enmoellen més difícilment que les altres formes de la cultura espiritual a les característiques de la raça y de la nacionalitat. Podria créures, donchs, qu'es arbitrari o inexacte parlar d'una filosofia nacional, com s'ha fet entre nosaltres; senyalar una tradició desde Llull fins ara; cercar les modalitats d'aquesta forma de pensament ab independència de certes similituts ibèriques y primordialment de les relacions ab la gran família llatina. Però no es aixís.

L'equivocació està, al meu modo de veure, en l'amplitut de l'interpretació dels fets culturals. S'ha teorizat ab l'història com se fa ab un problema de física o una qüestió d'història natural. Algú creu haver trobat ja en el bressol de nostra civilització mediterrànea representants d'un pensament vigorós que's continúa fins avuy. L'amor y l'interès patriòtic nos ha fet veure les coses d'una faysó diferenta de com elles són. Es hora ja de que tornèm la vista a la realitat y de que tractèm de fer una revisió de nostra història cultural. En alguns aspectes aquesta revisió ha començat ja. Ara li arriba'l torn a la filosofia y a la ciència. ¿Què deuen als catalans, una y altra? Vetaquí'ls termes del problema. En la solució no havèm de pecar per un excés de patriotisme, ni per una desconfiança pessimista; aquest ha d'èsser el nostre criteri. Els filòsofs de nostra terra porten tots quelcom de la nostra ànima, però són també fills del temps, y axò es lo qu'els dona la seva valor universal. Llull es sobretot un home de l'Edat Mitja. Sibiude, un precursor del Renaxement. Vives, un humanista que mira cap al psicologisme modern.

* *

A principis del segle XIX la situació ideològica dels pobles ibèrics, y més particularment de Catalunya y lo restant d'Espanya, era, se pot dir, la metexa. Al contemplar les simpaties doctrinals dels nostres homes hi trobèm quelcom qu'es propi de la ideologia llatina, y, dintre d'aquesta ideologia, la traducció inexorable de la personalitat nacional, síntesi de tradició y de renovació. La filosofia's trobava en un període de transició entre nosaltres;

els llatins, que'ns havíem abocat a un sensualisme perillós y havíem arribat a la negació de les altes valors de l'esperit, mentres que altres pobles havien trobat l'orientació vers una més alta ideologia. Teníem de desfer el camí y, tornant a passar per los viaransys de l'experiencia, intentar una nova interpretació dels fets, en la qual pogués fonamentarse tot aquell edifici del *espiritualisme*, bastit abans per la metafísica y la ciencia de les dues cultures helénica y cristiana.

Al meteix temps entrava en joch un nou moviment filosòfich, l'idealisme germànich, que havia invadit les nacions del Nort y que anava fent la seua via cap al Mediterrani. L'idealisme germànich era la vanguardia de tota una cultura, que ha estat la dominant en el segle XIX y que avuy sembla estar en camí de decadencia; després d'haver realisat sa missió encoratjadora del treball, del esforç, de l'organització y de la disciplina.

Hi havia, donchs, dos camins a seguir en l'obra de la restauració cultural científica y filosòfica. O pendre 'l partit de refer la filosofia llatina incorporant los elements positius de progrés que ofería 'l nou moviment, o dexarse emportar per la força de les coses, resistint, ab una filosofia sistemàtica envellida, l'empenta d'un pensament vigorós de concentració espiritual.

Les dues tendències tenien els seus partidaris; emperò la primera anà obrintse pas, formant axis com una reserva de tradició y de modernitat que permeté en gran part als pobles llatins sustraures a les fantasies ultra-idealistes; la germanisació, a base de kantisme, s'extengué a Italia, a França, aquí y per tot; mes la nostra poca simpatia per aquest moviment se convertí en llavis d'alguns en l'acusació de que no havíem entès bé 'l pensament kantiá, cosa un xich paradoxal, tenint en compte la natural vivor del home llatí y la necessitat de conviure ab una filosofia que podria dirse europeisant.

La trajectoria d'aquesta restauració fou anàloga en tots los pahissos llatins: primer, del sensualisme al semi-espiritualisme per la influencia de la doctrina psicologista dels escocesos; després del semi-espiritualisme a les formes pures d'un espiritualisme més idealista.

Els ideólechs francesos marquen la primera etapa; els

dexebles de Cousin; representen la segona. Tots ells eren coneguts de sobres entre nosaltres, y 'ls seus llibres y les seves revistes arribaven a nostres biblioteques y acadèmies, donant la pauta de la conducta intel·lectual que havíem de seguir. Aquesta influència francesa va ésser exclusiva en la primera meytat del segle y sempre preponderant en lo restant de dita centuria: Tingué 'ls seus inconvenients y les seves aventatges; més a voltes se convertí en un servilisme, tant més odiós perque servia pera ofegar, lo meteix que ara, en nom del progrés y de l' europeisació, iniciatives personals nostrades, per la manca d'esperit filosòfic en l' ambient en que nasqueren.

La primera meytat del segle comprèn dos períodes ben definits: arriba 'l primer fins a l' any 1837 y s' extén el segon fins a l' any 1857. Es el primer un temps de desorientació; hi manquen els cervells clarividents per a senyalar el camí de la renovació y 'ls perills del viatge. Hi ha, sens dubte, una frisança de bell auguri. No era entre nosaltres cosa nova aquest desitg de millora en la cultura filosòfica; en varies ocasions del segle XVIII, B. Piquer, O. Badia, el bisbe Armanyà, el cardenal Boxadors y l' Ignasi Torres y Amat havien treballat per sa reforma y fins n' havien assenyalat les normes.

Al primer esguart trobèm la continuació de la influència francesa, agreujada ara per l' invasió napoleònica. Els llibres de Rousseau, Holbach, Condorcet, Montesquieu, Destutt de Tracy y sobretot la *Lògica* de Condillac circulen ab profusió; alguns tractats de Bichat y Broussais y les obres de Buffon surten traduïdes al castellà de les prempses barcelonines. Per afinitat ideològica, l' any 1822 un escocès, establert a Barcelona, Eugeni Cook, publica una *Exposició del sistema del Dr. Gall*; en Francisco Ferrer y Valls tradueix un xich més tard a Bentham (1834) y l' any 1836 sortia a Nova York una *Introducció a la Frenologia per un catalán*. Aquest catalán era en Marià Cubí y Soler.

L' idealitat, però, feya pausadament son camí. La creuada contra l' Enciclopedia començava. El canonge de Girona Xavier Dorca ataca ab dues obres (1803 y 1806) les doctrines de Rousseau; pel meteix camí seguexen el jesuita J. F. Masdéu, el frare cartoxà J. Pons (1812) y l' monjo

de Santes Creus Joseph Bassa (1915). En Ballot publicà per aquell temps *El Naturalista convencido para desvanecer algunos errores que han esparcido los franceses en esta provincia durante su tiranía.*

Se preveu un renaxement dels estudis científichs y de la literatura. En filosofia l'opinió general es contraria a l'Escolasticisme. Els últims anys del segle XVIII registren l'extinció de l'escola luliana, que ja no veurèm rebrotar sino un segle més tart com una aspiració erudita d'homes de lletres. Per altra part la filosofia escolàstica estava mixtificada per interpolacions idealistes y sensualistes, cosa que alarmava també als ortodoxes. En Manuel de Cabanyes se fa ressó d'aquesta actitud en aquells interessants fragments de Historia de la Filosofia trobats entre 'ls seus manuscrits y publicats l'any 1858. En 1817 se funda a Barcelona una Societat filosòfica que durà fins a l'any 1821. Constava de quatre seccions: Metafísica, Física, Oratoria y Poesía, y axò basta per a donar idea de sa amplitut. Passaren per ella homes eminents com l'Aribau, en Muns y Serinyà, en Sanponts, en Martí y Cortada, en López Soler, en Llaró y l'Oriol y Combelles. S'hi tracten els temes del dia: l'origen de les idees, la religió y la llibertat, les relacions entre 'l saber científich y les creencies; al meteix temps s'hi barregen assumptes socràtics y cartesians; algú defensa la metafísica; un altre ataca la cognoscibilitat de les essencies. Hi són objecte de burla les doctrines escolàstiques, però més que res la terminologia y les sutileses dialèctiques y ontològiques. Per lo demés, la Societat no té un criteri unitari, ni una direcció ideològica fixa.

D'aquesta desorientació en patexen també 'ls escolàstics. En Fèlix Amat, ferm contradictor dels enciclopedistes, ja qu'escriu varis opuscles contra Volney y Rousseau y defensa la *Summa* de Sant Tomàs, tradueix a Nicole y Burcke y escriu un tractat de Filosofia que recorda l'escola valenciana d'en Piquer y d'en Tosca.

Anuncia 'l retorn al tomisme 'l dominich P. Felip Puigcerver, de Palma, qual primera edició de sa *Philosophia* se publicà a València de 1817 a 1820. El P. Puigcerver senyala a Descartès y a Gassendi com culpables del desprestigi de la Escolàstica.

Altres llibres filosòfics de l'època son la *Ethica Epitome*, del jesuïta B. Masdeu, publicada a Itàlia (1805); *La Lògica o Arte del bien hablar*, del prevere Ballot y Torres, concebuda ab el criteri dels ideòlechs francesos (1806); el tractat aristotèlich *De octo libris Æticorum*, d'En Joseph Rius, francèsca (1806), y diverses obres inèdites, entre elles un *Curso de Filosofía*, del metge català, resident a Compostela, en Vendrell y Pedralves.

Clou aquest període, entrant ja en el següent, l'abat de Sant Pau, En Joan de Zafont y de Ferrer, digne d'esmentar aquí per ses disertacions sobre'l concepte de la filosofia (1828 y 1831) y per altres publicacions, que sortiren alguns anys més tart, sobre filosofia grega y sobre física y ètica. Zafont conserva un cert sentit humanista y es un dels homes que treballaren més per una bona orientació de l'ensenyança de les ciències en son temps.

* * *

El segon període, que va des de'l curs d'en Martí fins a la seva mort y a la publicació de les *Lliçons* d'en Codina y Vilà, es el més intens de l'activitat filosòfica a Catalunya durant el segle passat. Al poch temps que l'Aribau despertava l'ànima nacional ab l'*Oda a la patria* (1833), l'Academia de Ciències Naturals y Arts, que havia estat tancada per decret reyal durant uns quants anys, obría uns ensenyaments de ciències, y entre ells un de filosofia, encomanantlo a n'En Ramón Martí d'Eixalà, qui des d'aquest moment es considerat, segons la dita d'en Llorens, com el primer restaurador dels estudis filosòfics a Espanya.

La tàctica dels filòsofs del segon període es diferent dels del anterior; per comptes d'anar contra l'enciclopedisme, que's considera ja fracassat, examina l'ideologia condillaciana, adoptant el sistema d'aprofitarla y superarla. Els homes representatius de les noves direccions filosòfiques a Espanya en aquest temps foren catalans; són ben coneguts de tots vosaltres: en Cubí, en Martí d'Eixalà y en Balmes. Un benemèrit membre d'aquesta Academia, en Joseph Leopold Feu, en va parlar en son discurs d'entrada, traçant ab ma mestra'l retrat espiritual d'aquells homes, no superats encara entre nosaltres.

En Martí d'Eixalà es l'home que porta 'l pensament cap al espiritualisme de l'escola de Reid, conservant, emperò, sos arrels d'origen ideològich. Ja tindrem ocasió de senyalar l'irradiació de la seva influència dintre y fora de la filosofia. Diguèm, per ara, qu'en Martí representa l'introducció d'una filosofia del sèny que defuig l'esperit dogmàtich, sense perdre la fè, com l'escèptich; filosofia que promet poch, però que dona lo que promet; filosofia, ademés, que sembla encaxar ab la nostra constitució espiritual.

En Cubí es la representació de l'esperit català inquiet, rodamón, que porta aquí l'experiencia de la vida de fora en un aspecte particular, y proba de ferla arrelar entre nosaltres. S'aficiona a la frenologia y s converteix en son apòstol. Abans d'ell a Espanya ja s tenia conexement d'aquest moviment, que fou tan intens com efímer; mes ningú pogué extendre l'entusiasme per la frenologia com lo nostre Cubí. Treballà ab la fè d'un neòfit; predicava per tot Espanya, y posava al servey de sa causa ses indiscutibles qualitats de polemista y observador, que estaven en ell perfectament equilibrades. Gracies a la seva influencia, el nombre d'adeptes fou extraordinari y en pochos païssos se tingué un conexement més clar d'una orientació que podia ésser el principi d'un moviment vers la psicologia experimental. Per altra part, en Cubí, com en Martí d'Eixalà, pretenien dexar intacte 'l món de les valors espirituals: religió y metafísica, encara que a l'última li reservaven un paper, per cert ben secundari, en l'obra de l'investigació filosòfica.

El tercer y 'l més gran d'aquests homes es En Jaume Balmes. Ho es per la força del seu pensament y ho es per la contribució aportada a nostre despertar filosòfich. Mentres que l'obra d'en Cubí y d'en Martí d'Eixalà es important per l'orientació, la d'en Balmes ho es porque, ademés, pretén senyalar una doctrina com a medi de restauració cultural.

Seria injust negar que la renovació de l'escolàstica fou un fet interessant en l'història de la Filosofia del segle XIX. Ningú no pot desconèixer l'importancia d'aquest moviment. Donchs bé: en Balmes es el que, al meu entendre ha encertat més en los tèrmes de la renovació, essent

la seva posició més ferma en lo camp de la filosofia teòretica, que ho es actualment l'escola de Mercier a Lovayna o la italiana de Milà. Ab homes com en Balmes, l'escolàstica pot anar a la lluyta ab l'idealisme germànich o ab l'experimentalisme anglès; ab comentaristes y glosadors de Sant Tomàs, que 's-giren d'espatlles a tota filosofia posterior a l'escolàstica, se va inevitablement a un fracàs.

En Balmes es el veritable pare de la restauració escolàstica; mes la importancia d'en Balmes, al meu entendre, no romàn precisament en axò. Al cap y a la fi, la simpatia d'escola en l'història de la Filosofia serà sempre una qüestió de valor secundari. Lo interessant es la contribució que cada pensador aporta a lo que podríem dirne *mínimum* de progrés, y es qu'en Balmes té la seva significació en lo que 'n podríem dirne la marxa ascendent del pensament filosòfich.

La filosofia balmesiana està rublerta d'idealitat. Aquella posició un xich equívoca del empirisme aristotèlich es rectificada per l'epistemologia y ontologia, que fan d'en Balmes un parent dels grans filòsofs Descartes y Leibniz. Fòra d'ell es difícil trobar, entre 'ls escolàstichs, qui no blasmi de tota filosofia moderna; tot lo més que hi trobarèm es una salvetat a les bones intencions de certs filòsofs ab una irònica admonició per apartarnos de sa influencia. Contrasta aquesta actitud de récel y de desconfiança ab la serena actitud d'en Balmes, que s'endinsà en els sistemes, y quines simpaties (per la doctrina escolàstica, sobretot de Sant Tomàs, com diu lo doctor Torras) no li priyen de ser sincer en lo que li semblen falsetats o inconseqüencies.

Aquests homes extraordinaris promouen un moviment ideològich en extensió y en profunditat. L'entusiasme que despertà l'obra d'en Martí durà molt temps. Els frenòlechs foren també nombrosos y actius. Colaboradors del *Eco de la Frenologia* foren Sebastià Vinen, Teodor Creus, Barceló y Combis, professor de física y química de l'Institut de Mallorca; Llac y Solivas, metge, batxiller en filosofia y professor de l'Institut de Girona; Pers y Ramona, y en Gay y Beya. A tal orientació's deu, sens dupte, que's traduissin a Barcelona algunes obres de vulgarisació frenològica com la d'Ottin sobre Gall y Lavater (1844), y altres

sobre magnetisme de Ricard (1844), Teste (1845), Rostan; d'higiene moral, de Descuret y Feuchtersleben; fisiològiques, Bichat (1842), y d'història natural, Buffon (1841).

Del cercle balmesià recordarem els dos col·laboradors de Baltes, en Joseph Ferrer y Subirana, olotí, admirador de Bonald y contradictor de Bentham, mort a la flor de la vida, essent professor de Dret natural de l'Universitat barcelonina, y en Joaquím Roca y Cornet, publicista catòlich eminent, literat culte, membre d'aquesta Acadèmia y autor del notable estudi *Ensayo crítico sobre las lecturas de la época en la parte filosòfica y social* (1847), ahont l'història de la Filosofia es tractada ab seny y ab certa profunditat.

La influència d'en Martí comença ja a sentir-se al cap de pocs anys de son ensenyament a l'Acadèmia de Ciències y Arts y sobretot des de 1841 y 1842 en que publicà l'*Curso de Filosofía elemental* y la seva traducció del *Manual de Historia de la Filosofía* de Amice ab adicions, per cert molt superiors a l'obra original. L'any 1847 sortí a Barcelona un *Curso de Filosofía*, adaptat als nous programes del Ministeri d'Instrucció Pública. El llibre estava redactat basant-se en el *Cours de Philosophie* publicat a França per Geruzez (París, 1833), segons l'esperit de l'escola eclèctica de Cousin. L'autor era En Miquel Surís y Baster, tenia vintidós anys y acabava de rebre'l nomenament de regent de la classe de Lògica per un tribunal format per l'Agell, en Martí y en Llorens. En la part original de l'obra, qu' es una defensa de l'eclecticisme racional en filosofia, s'hi transparenta l'influència d'en Martí d'Eixalà.

Des de qu'en Llorens entrà a l'Universitat ocupava la seva vacant de filosofia a l'Institut en Pere Codina y Vila, qui fou secretari d'aquesta Acadèmia de Bones Lletres y benemèrit professor, enamorat del psicologisme escocès y de la filosofia experimental. L'any 1857 publicaren els seus alumnes les *Lecciones de Psicología y Lógica*. Aquesta obra marca la transició cap al pensament d'en Llorens. Encara que l'obra té caràcter elemental, suposa una especialisació extensa y acurada en qui l'ha escrit. Quatre anys abans havia publicat l'editor Rivadeneyra de Madrid una traducció de part de la *Lógica*, de Stuart Mill, feta pel mateix Codina.

D'aquest temps y d'aquesta familia de pensadors fou també l'Ignasi Sanpots y Barba, catedràtic d'economia política y de dret polítich y administratiu de l'Universitat, conegut baix el nostre aspecte per ésser autor de dues dissertacions *Sobre el Derecho Natural y de Gentes* y *Sobre las ideas del sentimiento de bien, de justicia y del deber*, que acompanyan al seu comentari al llibre 1.er de les *Set Partides* (1843-44).

La tasca renovadora de l'espiritualisme era acomplerta ab fè y entusiasme per altres homes eminents d'aquesta època. Figura en primer lloch En Francisco Fabra y Soldevila, nat a Llivia, doctor en medicina per l'Universitat de Montpeller, metge militar y autor de varies obres de medicina y d'una *Filosofía de la legislación natural* (Madrid, 1838), llibre sòlit, d'interès psicològich, moral y pedagògich, y fins polítich y social. Partidari en Fabra del mètode analítich y d'inducció, s'acosta al grup d'en Martí y d'en Cubí; rebutja tant l'idealisme àbstracte com les exageracions sensualistes. L'idea d'en Fabra es semblant a la dels sistemes moderns de conciliació de les ciències naturals y morals. Es un gran filàntrop, enamorat de la lley eterna manifestada en l'ordre de la natura; l'encanta l'humanisme dels grechs y segueix en sa professió l'acudit de Hipòcrates *impossibile est medicinam cognoscere qui nom novit quid sit homo*.

Metge era també un altre honorable compatriota, en Monlau, economista, literat, traductor, vulgarisador incansable y autor d'un *Curso de Psicología* que serví de text per tot Espanya durant més de vint anys, obra de condicions pedagògiques y fins doctrinals superiors a la majoria de les que actualment encara s'estilen pels nostres Instituts.

Semblant era l'orientació d'en Francisco Piferrer, batxiller en lletres per l'Universitat de París, gramàtic y heraldista conegut, defensor de les tesis fonamentals de l'espiritualisme, l'existència de Déu y l'immortalitat de l'ànima en son llibre *El Ser y la Nada* (Madrid, 1852; 2.ª ed., 1865).

Fora d'aquests autors recordarèm la *Gramática general* (1838) y la *Lógica* de Moralejo; les *Lecciones de Filosofía moral* del escolapi Renom (1846); el *Manual* de l'Ortega y

Espinós (1850) y les *Lecciones de Filosofía* de Ribot y Ferrer, del mateix any.

A l'activitat original d'aquest període hi són paraleles les traduccions de Bossuet, Fenelon y dels apologistes contemporanis, en sa major part francesos, Bonald, Debreyne, Maret, Nicolas, Feller y Sturm, als quals poden associarse els llibres d'Almeida, Droz, Sudre, etc. Afegimhi encara les obres d'exemplaritat y educació de la voluntat de Pellico, Garnier, Lartigue, Franklin, y ab tendència humanista y moralista: Sant Agustí, Erasme, La Bruyère, Saint Pierre. Tota aquesta divulgació era feblement contrarrestada per un petit nombre de traduccions de Maquiavel, Montesquieu, Bentham, Guizot; els llibres que resten encara de la filosofia enciclopedista són els de Condorcet y Holbach.

Dintre d'aquesta vitalitat extraordinaria del pensament català durant aquest període, manifestada en obres originals y traduccions, hi figura l'Escolàstica ab les *Institutiones philosophicae* del mexicà Guevara, qu'eren corrents aleshores en els Seminaris d'Espanya y que foren reimpreses a Barcelona de 1845 a 1846; un compendi de la *Summa theologica* de Sant Tomàs (1848); el *Lexicon theologicum* de J. Zama Mellini, editat pel P. Mestres (1850), y la primera edició espanyola de les *Institutiones* del P. Liberatore (Barcelona, 1854).

* *

Després les coses cambien. La direcció nova de l'Escolàstica de Balmes es substituïda per la vella Escolàstica; de l'obra d'en Cubí en resta sols l'aspecte positiu de seny y de sentit de la realitat que s'incorpora a l'escola d'en Martí. Si hem de dir la veritat, l'única escola que's nacionalisa es la de filiació escocesa, no sols per la continuïtat y la durada, sino per la millora introduïda per en Llorens, qui elimina de tot el contingut de les obres d'en Martí les reminiscències o residuus de l'Ideologia empírica.

En 1858, a la mort d'en Codina y Vilà, passà a ocupar la càtedra de l'Institut en Salvador Mestres. Abans havia estat professor de filosofia a Rimini y Bolonya. Des de 1864 començà a publicar per als seus alumnes del batxillerat uns Compendis de Filosofia que comprenen psicologia, lògica,

ètica, ontologia y cosmologia. Aquests llibrets, d'excel·lents condicions pedagògiques, estan complementats per una serie d'anotacions que acrediten la seva valua filosòfica. L'estada a Italia ha donat a n' en Mestres una visió més clara de l'horitzó filosòfic. Se mostra enemic de Kant y dels krausistes espanyols y partidari cònyensuï de l'observació interna. Té simpaties pels escolàstics y per Bacon, particularment per Descartes y Malebranche y pels espiritualistes italians contemporanis: Gallupi y Rosmini. Ab molt bon acort estableix el mètode empíric-racional com a propi de la filosofia, y'l punt de vista metafísic com el més adequat per a una reorganissació sistemàtica de les ciències.

Però la gran figura d'aquesta etapa ideològica es enl F. Xavier Llorens. L'assimilació de les doctrines escocianes a Catalunya passa per tres fases: primera, la d'en Martí (1835-41), en que la doctrina psicològica de l'escola de Reid està encara adherida al empirisme dels ideòlechs; segona, de 1853 a 1858, qu' es la d'en Codina, en que'l realisme psicològic esborra casi totes les petjades del sensualisme, y tercera, de 1864 a 1872, qu' es la d'en Llorens, doctrina, no ja de Reid, sino de Guillèm Hamilton, y per lo tant sembrada de influències del temps.

Fonamentalment el pensament d'en Llorens no canvià des de 1847 en que's possessionà de la seva càtedra. Lo que passa es que'l pensador llegeix y medita constantment; adquireix un conexement més perfecte dels idiomes, lo que li permet llegir les obres en llurs originals, y ab la preparació de la càtedra fa un estudi més aprofundit dels problemes filosòfics. Professor titular, ab intermitències, de Metafísica, ho fou també de Filosofia, d'Historia de la Filosofia, d'Estudis Superiors de Psicologia, Lògica y Moral; res de lo propiament filosòfic li era estrany. Per a calificar sa doctrina reproduhiré lo qu'he escrit en altre lloch: «Ses doctrines formen un espiritualisme creyant ab l'influència primordial de la filosofia escocesa del sentit comú y especialment de Hamilton; s'hi afegexen sugessions kantianes y sobretot aristotèliques y eclèctiques. Les preferències per l'empirisme li fan sentir la metexa admiració per Vives que per Bacon; son eclecticisme l'átansa a Leibnitz y Maine de Biran, y si té per la Escolàstica 'ls seus

respèctes, refusa sempre 'l dogmatisme exagerat, recordant a cada instant que la naturalesa de l'home es limitada, y el foc més intens de llum no es la rahó abstracta, sino la consciencia viva del subjecte que pensa».

A la figura d'en Llorens hi va associada la del seu company de claustre, vilafranquí com ell, en Manuel Milà. La seva activitat s'esmerçà en altre esfera, mes els problemes filosòfichs no li foren may indiferents. Si bé no tenia 'l talent especulatiu ni la ductilitat de pensament d'en Llorens, el seu bagatge filosòfich no era pobre. De criteri tradicional més rígit, en Milà s'inclinà sensiblement al tomisme.

Poques són les obres d'orientació escolástica que surten durant aquest temps de les prempses de Catalunya. Esmen- tèm alguns treballs d'en Quadrado, d'aficions tradiciona- listes; una refutació de la filosofia moderna dels PP. Puig y Xarrié (1865); el *Lexicon philosophicæ peripateticæ*, llibre escolar (1872), de Sigmoriello, y 'ls tractats filosòfichs de consuetut.

De 1864 a 1867 un clergue català, Frà Fermí de Centelles (Joan Mata y Homs), publicava a Sant Paolo, del Brasil, ahont residia, un *Compendio de philosophia catholico- racional*.

Continúa la reproducció de les obres apologètiques de Maret, Nicolàs, Sturm, Bautain, Lamennais; a més, algunes noves de Martín, Baumstarck, pera oposarse a les corrents racionalistes que minvaren considerablement durant aquest període, reduintse a algunes obres de Renàn y de Prondhon.

El gran prestigi d'en Llorens, associat a la crítica de Balmes y d'en Martí, barrà a Catalunya la porta a les corrents extremistes de la filosofia. Se pot dir que les dues úniques excepcions d'aquest moviment són en Pi y Margall y en Pere Mata, qu'encara que presenten algunes caractèriques locals, són homes que viuen en l'ambient ideològich de la capital d'Espanya. En Pi y Margall, radical en política y en religió, escriptor de gran força, en filosofia es un hegelianista de l'esquerra a la manera proudhoniana. Emparentat ab l'empirisme del ideòlechs del primer període y ab la frenologia del segon, en Mata, metge y filòsof, novelista y poeta y sobretot incansable polemista, es un esperit un xich paradoxal que tan prompte toca al mate-

rialisme com parla de la Divinitat en sentit cristià. El seu punt de vista pot calificarse de racionalisme positivista, tal com se desprèn de sa obra més famosa: *Tratado de la razón humana*.

*
* *

L'últim període del segle XIX se caracteriza per l'aparició un xich violenta del Positivisme y per una reacció escolàstica. La filosofia alemanya, tan prepotent encara a Castella, aquí té poch seguidors. Les simpaties krausianes d'en Maranges, mort molt jove essent professor de l'Universitat de Madrid, y les d'en Sempere y Miquel en algún temps, són simpaties isolades que no troben ressò entre nosaltres. El cas dels espiritualistes no escocesos o no escolàstichs es igualment extrany; l'únich d'alguna valua pot dirse qu'es en Sala y Villaret.

L'acció d'alguns compatriotes nostres en el moviment positivista del segle XIX no es per axò menyspreable. Mallorquí era el metge Joseph Miquel Guardia, filòlech eminent y crítich apassionat de l'antiga cultura espanyola; en ses obres hi traspúa sempre l'amargor de l'expatriat descontent de tot y de si meteix. A París va formar-se en la metexa direcció y encoratjat per en Littré, l'esperit paradoxal d'en Pompeu Gener, humorista fins a la vulgarietat, home proveit de talent y de penetració, però renyit sempre ab tota reflexió disciplinada. Català fou també el catedràtich de Sociologia de l'Universitat de Madrid en Sales y Ferré, que com en Mata visqué sempre allunyat de nostra terra. El veritable cap del positivisme entre nosaltres fou l'economista Pere Estasèn y Cortada, positivista radical de formació spenceriana, qui a l'Ateneu Barceloní y a Madrid, enfront dels krausistes aleshores dominadors de l'intellectualitat, defensà ab èxit la filosofia de la pura experiència.

Circulaven per aquest temps traduïts en castellà 'ls llibres dels evolucionistes alemanys Büchner, Abendroth y Hæckel; altres de Strada, Hartmann y Tiberghien. Contribuïen al meteix temps a fomentar l'admiració per l'avenç científich del segle XIX les obres de Von Leixner y la general de la cultura de Hellwald, les de Tyndall y Tardieu

y les de vulgarisació de Call, Debay, Depping, Figuièr, Flammarion.

L'orientalisme, aliat ab les ciències ocultes, fa també la seva aparició; se tradueixen algunes obres de les literatures orientals; la de Pezzani sobre la pluralitat d'existències de l'ànima... En Felip Senillosa defensa la concordància de l'espèritisme ab la ciència, y en Maynadé comença a Barcelona la publicació d'una Biblioteca Orientalista, recordant l'impuls iniciat per la Societat Teosòfica de Nova York.

Aquestes manifestacions del escientisme, en connivència equívoca ab la doctrina positivista, resten al marge de l'evolució filosòfica, essent casi nula llur influència sobre'l nostre pensament. L'aspecte pràctic del nou racionalisme està associat a les tendències democràtiques y socialistes que rebroten com a conseqüència de les condicions del nostre caràcter y de la preponderància de la vida industrial. A les obres de Proudhon, que començà a vulgarisar durant el període precedent el nostre Pí y Margall, se n'hi afegexen altres de Pelletan, Michelet y Lamennais; mes aquesta acció fou sobretot sentimental y literaria y no arribà may a assolir una significació filosòfica y científica.

A l'invasió d'obres heterodoxes s'hi oposen noves traduccions d'apologistes catòlics contemporanis: Bianconi, Causette, Dupanloup, Franco, Fèlix, Périn. En el camp ja propiament filosòfic se publica'l *Curs* del P. Losada (1880); se tradueix del italià a Cornoldi y Liberatore; se funda una Societat Barcelonesa filosòfico-científica de Sant Tomàs, sostinguda principalment per professors universitaris.

Dintre del criteri rígid de la Escolàstica, ab petites variants, estàn redactats els Cursos de Filosofia d'en Sucona y Vallès, canonge de la Sèu de Tarragona; del jesuïta vigatà P. Ginebra (1887), resident des de jove a Xile; els de Metafísica dels catedràtics Donadiu y Daurella, y'ls llibres també escolars de menys importància de Civil, Coronas, etc. L'aportació a l'escolasticisme en forma de monografies y escrits de polèmica contra la filosofia moderna es obra dels prelats mallorquins Maura y Miralles Sbert, dels professors universitaris Pou y Ordinas y Duràn y Bas, en

l'aspecte jurídic, y en el científic, dels doctors Arbós y Xercavins.

Mes tota aquesta activitat està deslligada casi sempre del nostre moviment anterior cultural. La majoria d'aquests autors ignoren o aparenten ignorar la filosofia d'en Llorens; en llurs obres el realisme escocès hi es posat al mateix nivell que'l panteisme krausí; l'obra d'en Balmes es mirada sempre ab suspicacia o al menys no ab manifesta hostilitat; se la jutja generalment per lo que s'aparta de l'Escolàstica. Merexen, no obstant, separarse d'aquest grupu dos figures capdals: la del sacerdot Antoni Comellas y Cluet y la del nostre bisbe doctor Torras y Bages.

En Comellas y Cluet emprèn un nou estudi y crítica de la filosofia contemporanea, que havia començat Balmes. Més especialisat en aquest conexement que Balmes, li es inferior en originalitat. Pochs escolàstichs estrangers, en cambi, saben presentar com en Comellas les doctrines contraries y poch també adopten una posició tan ferma davant d'elles. Defuig els dos extrems racionalisme y empirisme absoluts com en Llorens, y com aquest no té inconvenient en admetre certs esquemes de la filosofia nova.

El doctor Torras y Bages fou la personificació del seny, del sentit realista que recomanava en Llorens, mes rebutjà globalment tota la doctrina hamiltoniana. Convertí'l respecte que tenia'l seu mestre per Aristòtil y l'imparcialitat ab que examinava'l seu sistema en una franca professió d'escolasticisme. L'obra d'aquest gran orientador de nostra ideologia fou sobretot obra d'amor y de concordia; al seu cor d'apòstol unia una fina percepció de les coses espirituals, y des d'aquest punt de vista deu considerarse com el confident y depositari de les qualitats ètiques d'en Llorens.

Es sabut de tothòm qu'en Llorens no publicà res en vida y que tampoch dexà enllestít cap treball pera la publicació. Encara que reclòs a la càtedra, trobèm molts dels seus aforismes y explicacions en llibres y articles de l'època. Les paraules ab que en Comellas comença'l seu llibre y altres paràgrafs de l'obra *Introducció a la Filosofia*, recorden per sa estructura la manera de pensar d'en Llorens.

En altres obres com les d'en Barberà y Canturri, professor durant molts anys del Institut de segona ensenyança de Tarragona, les Apuntacions d'en Llorens hi són llargament aprofitades sense indicació de la procedència.

La continuïtat del pensament y de les normes filosòfiques d'en Llorens hem de buscarla en l'ordre general de la cultura, més que en un cercle reduït de professionals de la filosofia. Aquell fou sens dupte 'l residuu més positiu de la seva obra. Dos grans mestres de la cultura filosòfica a Espanya, en Menéndez y Pelayo y en Giner de los Ríos, se confessen orientats per ell. Un nucli de catedràtics d'Institut, entre ells en Masferrer y Arquimbau y en Garriga y Marill, són propiament els seus dexeblés. En els escrits y discursos de l' Ignasi M.ª de Ferràn, professor de dret polítich y administratiu de nostra Universitat, hi trasllú l'esperit-analítich del seu mestre. Ja hem vist l'influència qu'en la formació filosòfica del doctor Torres exercí en Llorens. Ab ell y ab en Balmes pot considerarse emparentat en Porcar y Tió, autor, a més d'altres obres, d'uns notables articles sobre psicologia que aparegueren en la *Revista de España* en 1871 y 1872.

L'herència intel·lectual d'en Llorens passa sobretot a n'en Masferrer, reputat pel senyor Menéndez y Pelayo pel primer professor de filosofia dels Instituts d'Espanya. Tenia del mestre la facultat preminent de l'observació y de l'anàlisis. Els seus llibres escamparen per les encontrades ibèriques la lleu del psicologisme d'arrel escocesa; en ells hi trobareu llargs fragments de les ensenyances de la càtedra de Metafísica. L'interpretació de la doctrina es fidel, y la remembrança del dexeble es sempre afectuosa. Solament qu'en Masferrer accentúa 'l que podríem dirne tò aristotèlich de la sinfonia; emperò may s'aparta de la direcció psicològica y realista del seu orientador.

Un temperament rebel dintre de l'escola es en Garriga y Marill. Es pensador d'extensa cultura y d'intuïcions originals. Els consells y les lliçons d'en Llorens no aconseguiren mantenir-lo dintre de les fites d'una prudencial filosofia. Talent d'alta volada, inventa un sistema de taquigrafia y creu descobrir l'unitat en els objectes més divergents del Univers: per ell la filosofia, la ciencia, el saber constituïxen

les formes de l'ontosofia; a Alemanya aquest home hauria estat un ferm lluytador de la branca schellingiana de Baader.

* * *

La falta d'hommes que continuessin la doctrina positiva d'en Llorens produhí, al nostre entendre, un retrocés en nostra filosofia de les derreries del segle. Tots els dexebles serven la veneració pel mestre; cap d'ells l'unitat de sa ensenyança. Ademés hi mancava a l'obra del gran pedagog lo què constitueix el veritable nervi d'una filosofia; el costat orgànich, vital: el sistema. En Llorens analisa superbament, posa 'ls problemes y remarca les dificultats d'una manera maravellosa; la seva psicologia es ampla y rica, mes la metafísica té un horitzó massa limitat; es pròdich en l'informació y en la crítica; li manca, emperò, l'empena vigorosa, el foch creador d'una nova filosofia.

Durant els últims anys del segle XIX, els esforços pera crear una cultura filosòfica nacional resten, donchs, sense continuació. Renaix l'ultra-escolasticisme y l'positivisme se fa preponderant; emperò cap d'ells s'empeita en la nostra ànima. El primer domina en nostres centres d'ensenyança, y l' segón s'ensenyoreix de la massa popular, eliminant tot residuu d'aquella espiritualitat qu'encara surava fins en les lluytes politiques que consumiren nostres energies durant los dos períodes anteriors. Sense por d'èsser injustos y ab totes les excepcions que 's vulguin fer, la filosofia, com a tal filosofia, descendí a un nivell inferior al que tenia en 1848 y en 1860. Tornèm a la desorientació d'aquells temps que precediren a l'obra d'en Martí y d'en Balmes. L'esperit dogmàtic renai y l'escolàstica rígida no pot detenir l'avenç del positivisme. Axò confirma una vegada més que la posició d'en Llorens era encertada: ni idealisme absolut, ni materialisme groller; ni retorn literal, ni menyspreu de les grans tradicions filosòfiques.

En aquesta situació fluctuant ens trobaren les noves corrents del segle XX, y axis no 'ns ha d'extranyar els entrabanchs ab que ha topat la nova generació pera orientarse en la filosofia contemporania y l'esfors que ha de realisar per a refer l'obra començada, si no vol ésser víc-

tima de les preocupacions d'escola y la crítica negativa. Faltà a nostres filòsofs del segle XIX donar el pas del psicologisme al idealisme espiritualista. Encara avuy aquestes denominacions semblen sospitoses y sombrejades d'heterodoxia. Un conexement y una assimilació racional d'aquelles doctrines hauria portat el nostre pensament a la plenitud d'una filosofia nacional y moderna ensemps, y 'ns hauria lliurat del dilettantisme y de l'exotisme.

A base d'aquesta historia de nostres idees filosòfiques, podríem recapacitar sobre nostres aptituts culturals.

No estèm faltats d'acció, de força vital expansiva. La nostra industria y 'l caràcter emprenedor de nostra gent són proverbials fòra d'aquí; la nostra capacitació política sembla també que ha estat posada a proba; mes l'acció pura es com una espontanitat sense norma; es, al contrari, la voluntat fecondada per l'ideal, es a dir, la plena consciència d'una missió per complir, la que ha de vigorisarnos. La nostra redempció cultural no pot ésser obra de contemplatius que viuen de les glories del passat, com aquells vells pagesos que tot ho esperen de la collita, sense millorar les condicions de la seva hisenda; el triomf es dels qui claven llurs ulls en el pervindre, cercant en una força tan humana com es el treball intel·lectual, la veritable font de riquesa. No oblidèm, per manca de reflexió, que 'l treball es propi de l'esperit, y que 'ns hem retrassat més de mitg segle en relació ab los altres pobles llatins. Si no tenim encara filosofia, sigui aquest l'imperatiu categòrich de nostra cultura: *creemla. Creemla, però mirant sempre a l'història.*

HE DIT.

CONTESTACIÓ

DE

D. FERRÁN VALLS Y TABERNER

SENYORS ACADEMICHS:

Breus seràn les paraules qu'en compliment del precepte reglamentari vaig a dir per a fer la presentació del nou company y donarli la benvinguda. Car tanta prodigalitat y desproporció de lloances y tal abús d'homenatges hi va havent d'un temps ençà, es tal el devassall de qualificatius encomiàstichs otorgats frequentment y fòra de mesura, y són expeditos tan fàcilment diplomes d'incomparable integritat, de màxim patriotisme y d'inexaurible sabiduria, qu'he cregut millor pera presentar el meu bon amich prescindir d'aplicarli adjectius ja marcits, fugir de qualificatius emfàtics y de tòpics rebregats, y limitarme a enumerar sobriament els seus títols professionals (aquells que quan són certificat inicial o validació d'una labor perseverant d'estudi metòdic separen del simple *diletantisme*) y a esmentar, tan sols, els seus principals treballs. Evitaré axís de ferir alhora la seva discreta modestia y l'seu bon gust; ab lo qual hauré procurat donarli sincer testimoni del meu afecte cordial y de l'alta consideració que per tots conceptes me mereix.

Diré, donchs, del nou acadèmic que des de fa més de dotze anys es professor d'Historia de la Filosofia a l'Universitat de Barcelona (havent tingut abans la càtedra de Lògica a l'Universitat compostelana). Afegiré; ab el major envaniment, que 'l Dr. Serra Hunter ha estat axís mateix professor de Filosofia dels Estudis Normals de la Mancomunitat de Catalunya, y que forma part també de la Societat catalana de Filosofia, en el primer «Anuari» de la qual ha publicat un treball sobre: *Idealitat, Metafísica, Espiritualisme*.

Dels altres escrits seus y conferències fòra de la càtedra, indicaré: l'*Ensayo de una teoría psicológica del juicio* (Madrid, 1911) y l'abundosa col·laboració a l'obra de la «Enciclopedia Espasa», en la que molts articles de caràcter filosòfic son deguts al Dr. Serra Hunter, qui ha redactat, entre tants altres, el de *Filosofía* y el de *Plató* (que esmento per tots, com a més importants); els cursets sobre historia de la Cultura antiga, explicats a l'Ateneu Enciclopèdic Popular, els de *Filosofía sistemàtica* que explica cada any a la Facultat de Filosofia y Lletres, y les disertacions pronunciades aquest any al Foment de Pietat Catalana, tractant de *Balmes y la Filosofía a Catalunya*, y a l'Ateneu de Girona, fent l'*Apología de l'Ideal*.

En el discurs que acabem d'escoltar, parla el Dr. Serra Hunter, no d'una filosofia catalana, temà que seria potser de sí meteix pretenció, sino dels estudis filosòfics a Catalunya. Sentintlo ve totseguit al pensament que algún paralelisme's pot establir, fins a cert punt y en diversos moments, entre les tendències filosòfiques que's manifesten a la nostra terra en el segle XIX y l'moviment sincrònic de restauració literaria. Recordem com ha parlat el Dr. Serra de l'aparició de noves idealitats en el començament del passat segle, recordem la creuada contra l'Enciclopedia, l'influència de l'ideologia francesa y escocesa, la significació de Cabanyes y de l'Aribau, membre de la Societat filosòfica. Altres concordàncies podríem senyalar també entre'l desenrotllament dels estudis filosòfics y l'aparició de grans personalitats, de significació conscientment o racialment ben nostrada, en el camp de la jurisprudència, de la religió y de la política. Recordem els noms que ara meteix han sonat aquí de Martí d'Eixalà, Balmes, Llorens, Comelles y Cluet, Milà y Fontanals y Torras y Bages.

El balanç d'aquest moviment filosòfic vuytcentista, si no es suficientment falaguer, resulta, però, prou interessant per fernos veure un dels variats aspectes del nostre redreçament cultural y'l seu enllaç ab el conjunt fructífer de l'obra de tot un poble. La llengua y la literatura, l'història, la filosofia, el dret, l'arqueologia, etc., unes ab major fortuna, altres més modestament, han estat conreuades

ab amor en el nostre país des del seu desvetllament espiritual. Cap branca de la cultura colectiva no ha estat negligida; la nostra renaixença ha estat complexa y orgànica. En quant a la filosofia, l'obra ha estat recomençada; esperem que 'ls anys de vida que puguin restar al nou acadèmic siguin esmerçats en bé d'aquesta noble especulació, la més alta del esperit humà.
